

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_3B_05_Imaginace (vytváření představ)
TÉMA SADY:	Seminář z psychologie
ROČNÍK:	3. ročník
DATUM VZNIKU:	Prosinec 2012
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Imaginace (vytváření představ)

Anotace:

Tento výukový materiál je určen studentům dvouletého volitelného předmětu psychologie. Text je rozdělen do jednotlivých kapitol tak, aby pokryl široké spektrum psychologické problematiky a poskytl zájemcům o tento obor základy, na které mohou navázat dalším studiem psychologie, popř. mohou takto získané poznatky využít pro soukromé účely, k sebepoznání, k rozvoji osobnosti i autoevaluaci.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených pro výuku na vysokých školách, ale i texty určené pro zájemce z řad laiků či těch, kteří si chtějí rozšířit své znalosti získané v předmětu základy společenských věd. Tento materiál doplňuje soustavný výklad dané problematiky, navazuje na vědomosti, které studenti již získali a dále jejich znalosti prohlubuje. Materiál by měl pomoci studentům orientovat se v dané problematice, ale také je získat pro to, aby knihy zde citované také sami používali.

Text by měli studenti využívat k diskusi a k dalším vzájemným debatám. Systém návodných otázek a úkolů přispívá k hlubší práci s předloženým materiálem. Díky této „čítance“ se učí studenti pracovat s jiným textem, než který znají z učebnic, rozvíjet svou čtenářskou gramotnost a rychlou orientaci v textu.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, různě si je doplňovat poznámkami, psát si do nich vlastní úkoly a dopisovat odpovědi. Během vyučovací hodiny je možné texty promítnout dataprojektorem na plátno či na interaktivní tabuli.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně

Představy jsou mentální obrazy (vizuální, auditivní apod.) kdysi vnímané nebo nikdy nevnímané reality. Představy tedy nejsou vjemy. V čem se od sebe odlišují?

Milan Nakonečný: Úvod do psychologie

Základní rozdíly mezi představami a vjemy spočívají v tom, že vjemy pokládáme za skutečné, kdežto představy za neskutečné, že vjemy vznikají periferně v receptorech smyslových orgánů, kdežto představy centrálně v mozku, dále že představy jsou ve srovnání s vjemy obvykle matné, neurčité, obrysové a prchavé. Důležitá *funkce představ* spočívá v tom, že redukuje neurčitost (to, co nemůžeme přímo vnímat, si mnohdy můžeme představit, např., že když se opřeme o vratký předmět, spadne a my s ním – to je vlastně *domýšlení*, které se tak jako *vizuální myšlení* uskutečňuje jako operace s představami). Vedle výše uvedených představ jednotlivin však existují i *obecné představy*, např. člověka nebo zvířete, které již tvoří přechod k pojmům. Mentální činnost stále jaksi osciluje mezi vnímáním a představami a jsme-li z citových důvodů pronásledováni představami, např. důsledků určité události, stáváme se roztržitými, naše vnímání bezcílně téká a ztěžuje to naši adaptaci na aktuální situaci.

Existují lidé, jejichž mentalita dokáže rozdíl mezi vjemem a pamětní představou (téměř) smazat. Tato schopnost se častěji vyskytuje u dětí, ale je otázkou, zda opravdu existuje v podobě psychologií tradované.

Alena Plháková: Učebnice obecné psychologie

Prakticky ve všech starších učebnicích obecné psychologie se uvádí, že děti jsou schopny vytvářet tzv. eidetické představy, které se svou ostrotí a úplností téměř neliší od vjemů. Dřívější výzkumy vedly k závěru, že se tato schopnost běžně vyskytuje u dětí základní školy, ale před začátkem puberty zpravidla zmizí. Většina dětí skutečně hraje lépe než dospělí hru „pexeso“, která staví na rychlém vytváření, uchovávání a vybavování vizuálních představ. O dospělých s eidetickou vlohou se říká že mají **fotografickou paměť**, kterou nejčastěji využívají při reprodukci nějakého odborného textu. Například při zkoušce si přesně vybaví zrakovou představu příslušné stránky, ze které potom „přečtou“ odpověď na otázku.

V druhé polovině 20. století začali někteří psychologové existenci eidetických představ zpochybňovat. Systematický výzkum tohoto jevu prováděl v 60. a 70. letech americký psycholog Ralf Haber. V jeho pokusech děti 30 sekund soustředěně pozorovaly barevný obrázek, nejčastěji nějakou realistickou kresbu z dětské knihy,

kteřá byla připevněna na stojanu. Poté byl obrázek odstraněn a dítě dostalo sérii otázek. Přičemž se stále dívalo na horní konec stojanu, jako by tam obrázek i nadále byl. První (podle mého názoru poněkud sugestivní) otázka zněla: „Vidíš tam něco?“ V roce 1979 uveřejnil Haber článek „Dvacet let hledání eidetické představivosti“, s výmluvným podtitulem „Kde je duch?“. V tomto článku dospěl k závěru, že ani ty děti, které údajně disponují eidetickými schopnostmi, zpravidla nepopisují obrázek přesněji než ostatní. U tzv. eidetických představ je však popis rychlejší a jistější než u běžných pamětních představ.

Zvláštní formou imaginace je tzv. denní snění. Na rozdíl od spánkových (nočních) snů zapojuje snící subjekt vědomě svou vůli, popř. další mentální výkonové složky (paměť, myšlení).

Milan Nakonečný: Psychologie téměř pro každého

Jiným pamětním či imaginativním fenoménem je **denní snění** komplexy představ, které mají především funkci plánovací a které jsou na rozdíl od vzpomínek zaměřeny do budoucna a vyjadřují představy subjektu o jeho životních perspektivách, obvykle v idealizované formě. Denní snění bývá označováno za zdramatizovanou imaginaci, protože obsahuje projekci přání, která nejsou vždy lehce uskutečnitelná, nebo dokonce z objektivních důvodů brzké uskutečnění neumožňují; to jsou např. denní sny vězňů o svobodě, nešťastně provdaných žen o lepším manželství apod.

Ve starověké společnosti plnila imaginace jiné funkce než je tomu v dnešní době. Externím výrazem lidské fantazie byl mýtus se svým „strašlivým tajemstvím“ (mysterium tremendum). Podle švýcarského filozofa vývoje kultury Jeana Gebsera skončily však původní funkce mýtu již kolem roku 500 před Kristem, kdy filozofové začali prosazovat racionální mentalitu. Starověký mýtus uchvátil především hlubinné psychology, kteří se jej snažili vykládat a využívat v terapii.

Alena Plháková: Učebnice obecné psychologie

Pozornost psychodynamických psychologů vždy přitahovaly zejména **řecké mýty**, které pozoruhodně výstižně a přesně znázorňují základní problémy lidské existence, osudové vztahové konstelace i důsledky některých chybných kroků, kterých se člověk může během svého života dopustit. Mýty, na rozdíl od pohádek, které mají téměř vždy šťastný konec, obvykle končí tragicky, nebo spíše realisticky. V symbolické podobě člověku sdělují, k jakým důsledkům povede jeho jednání a čeho by se měl vyvarovat. Mýtus říká: Uděláš-li tu a tu chybu, stane se to a to.

Pohádky pomáhají dětem rozvíjet fantazijní představivost, zpracovat a zvládnout vnitřní konflikty a psychické napětí. Pohádky čtené před spaním umožní dítěti odžít psychických tenzí z proběhlého dne. Psychologický výklad pohádek podává např. kniha Michala Černouška „Děti a svět pohádek“ či Bruna Bettelheima „Za tajemstvím pohádek“. Avšak i pohádky jsou využívány v terapeutické praxi, neboť obeznámenost s nimi je ze strany pacientů větší než v případě mýtů a následující text analytické psycho-terapeutky uvádí ještě další důvody.

Marie – Louise von Franz: Psychologický výklad pohádek

(Autorka byla švýcarská filoložka, žačka a spolupracovnice C. G. Junga)

Pohádky jsou nejčistším a nejjednodušším výrazem kolektivně nevědomých psychických procesů. Jejich hodnota pro vědecký výzkum nevědomí tedy převyšuje hodnotu všeho ostatního materiálu. Pohádky zobrazují archetypy v jejich nejjednodušší, nejhutnější a nejpřesnější podobě. V tomto čistém tvaru nám archetypové obrazy poskytují nejlepší návod k porozumění procesům, které se odehrávají v kolektivní psyché. V mýtech, ságách nebo jiném komplikovanějším mytologickém materiálu jsou základní vzorce lidské psyché překryty dalším kulturním materiálem. V pohádkách je naproti tomu specifického, vědomého, kulturního materiálu daleko méně, takže se v nich základní vzorce psyché zračí jasněji.

● ● ●

Studium pohádek je pro nás důležité, protože pohádky popisují *obecně lidské* základy. Zvláště důležité jsou, pokud analyzujeme lidi z jiného konce světa; když přijde do ordinace Ind nebo Australan a my jsme se dosud zabývali pouze vlastními mýty, nepodaří se nám vůči němu vybudovat lidský most.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vypište všechny rozdíly mezi vjemy a představami, které uvádí Nakonečný. Zvažte, zda se v textu neobjevují aspekty biologického redukcionismu.
2. Popište výzkum Ralfa Habera. Kterou metodu zvolil? Ptejte se na chybějící podrobnosti a následně popište své představy, jak asi Haber s dětmi pracoval.
3. V čem vidíte pozitiva a v čem negativa denního snění? Které temperamentové osobnostní typy mají k dennímu snění blíže?
4. Vyberte si některou ze známých pohádek a vysvětlete její prospěšnost pro (fiktivní) aktuální situaci dítěte i pro jeho další psychický vývoj.

Zdroje:

FRANZ, M. L. *Psychologický výklad pohádek*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-260-2, str. 15, 23

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie téměř pro každého*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-1198-6, str. 117

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia. 2003, ISBN 80-200- 0993-0, str. 228

PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-1086-6, str. 257